

110114

RAPPORTERTE: Avdøde Gidske Anderson, leder for nobelkomiteen, rapporterte til Sovjets kommunistparti om interne forhold i NKP.

ARKIVFOTO: A-PRESSEN

Rapporterte om NKP til Moskva

BERGEN: I 1946 rapporterte senere leder for Nobelkomiteen, Gidske Anderson, til Sovjets kommunistparti om interne forhold i det norske søsterpartiet, NKP.

HA: GUNNAR WIEDERSTRØM

Dette kommer fram i en doktoravhandling av historikeren Torggrim Titlestad, melder Bergensavisen. Han har hatt tilgang til unikt russisk kildemateriale, der han blant annet fant Andersons rapport.

REDAKTØR

Anderson, som da var kulturredakjør i Friheten, skrev rapporten forut for landsmøtet i NKP i 1946. På det tidspunktet ønsket det sovjetiske kommunistpartiet å redusere makten til den egenrådige generalsekretæren i partiet, Peder Furubotn.

– Jeg må si jeg ble overrasket da jeg fant rapporten i arkivene til sentralkomiteens internasjonale avdeling. Anderson gir dem en analyse av situasjonen i partiet. Hun av-

slutter rapporten sin med å vise til det hun kaller oppryddingsopposisjonen, som omfattet alle partiets ledende menn, forteller Titlestad til Bergensavisen.

Denne gruppen besto av flere medlemmer av sentralkomiteen, med senere partileder Emil Løvlien og sentralstyremedlem Johan Strand-Johansen i spissen.

– Dette mente Anderson var den mest populære grupperingen i partiet.

IKKE SPION

– Var Anderson med dette russisk spion?

– Nei, det var hun nok ikke.

– Var det så god takt og tone å sende rapporter om interne parti-forhold til søsterpartiet på denne måten?

– God takt og tone er vel sterkt

sagt. Men den gamle garde i NKP, som var opplært på partiskoler i Sovjet, opplevde det nok som en partiplikt å rapportere til Sovjets kommunistparti. Men overfor den sittende ledelsen i partiet var det hun gjorde ytterst illojalt. Det går tydelig fram av rapporten hvem hun sympatiserer med, sier Titlestad.

– Nå finnes det sikkert en mappe på Anderson i de russiske arkivene, slik det også gjorde på alle medlemmer av NKPs sentralstyre opp gjennom årene. Hva denne mappen inneholder av materiale, er det umulig å spekulere om.

MOR OG FAR

At arkivene i Moskva er rikholdige kan Titlestad fortelle mye om. Han fikk blant annet lese personmappene til sine foreldre. Både Samuel og Olaug Titlestad hadde

vært medlemmer av NKPs sentralstyre.

– Det var merkelig å lese alt fra opplysninger om mine besteforeldre til personkarakteristikk av min far avgitt av NKPs formann fra 1946, Emil Løvlien, sier historikeren.

Samuel Titlestad var for øvrig Furubotns sikkerhetssjef under krigen, og røk ut av partiet sammen med Furubotn i 1949.

De russiske arkivene ble åpnet i 1992, men nå er det på ny blitt vanskelig å slippe til. Mens det for fire år siden var nok med en tillatelse fra de pårørende, er russerne blitt langt mer strenge.

– Andersons mappe er en av mange det kunne ha vært interessant å granske nærmere, sier Torggrim Titlestad.

Da Stalin styrte NKP Stemmen fra Paris

BERGEN: Josef Stalin grep direkte inn og fikk sine folk til å handle da Peder Furubotn ble kastet som generalsekretær i Norges kommunistiske parti.

– Det finnes ingen dokumenter som så å si bærer Stalins signatur, og som gjelder partioppgjøret i NKP. Men fra november 1948 var Stalin personlig involvert i forsøket på å svekke Furubotns makt, sier Torggrim Titlestad til Bergensavisen.

Furubotns politikk og egenrådige stil var et problem, ikke bare i Norge, men i hele Norden. Han videreutviklet den kommunistiske ideologien og vurderes som en ny-

skaper av internasjonalt format. Dette utfordret det mektige sovjetiske kommunistpartiet.

– Før landsmøtet i 1946 påvirket sovjetiske delegater for å stemme riktig, og med suksess. Furubotn tapte på landsmøtet, selv om han ble sittende som generalsekretær. Og det var også strategien. Ikke støtte motstanderne ut, men heller kapse dem inn, og isolere dem i partiet.

– Hele denne prosessen ble Stalin holdt orientert om. Lederen for kommunistene i Sverige, Sven Linderoth, rapporterte direkte til Stalin, opplyser Titlestad.

Gidske Anderson ble født i Oslo i 1921. Hun var etter krigen kulturredakjør i Friheten, før hun i 1948 dro til Paris for å livnære seg som frilansjournalist.

I 1956 ble hun utenriksreporter for Arbeiderbladet og siden for NRK. For mange eldre radiolyttere er hun nok best kjent som «stemmen fra Paris». Hun fikk også med seg korrespondent-opphold i New York og Strasbourg, før hun vendte hjem.

Hun sluttet i NRK i 1975 og kunne vie mer av sin tid til forfattergjerningen. Ved siden av poesi, essays og debattbøker, er det biogra-

fiene om Halvard Lange, Trygve Bratteli og Sigrud Undset som er mest kjent.

Hun ble valgt inn i Nobelkomiteen i 1981. Det skjedde ikke uten strid i Stortinget, der venstrefraksjonen hadde Inger Louise Valle som sin kandidat. Dette ikke minst fordi Anderson ble oppfattet som antikommunist.

I 1990 ble den høyt respekterte Anderson valgt til leder for komiteen, etter mange år som nestleder.

Men sykdommen tvang henne til å trekke seg tilbake som leder. Hun satt i komiteen som vanlig medlem til hun døde i oktober 1993.